

Příprava *Filosofie svobody*

Miluše Kubíčková

Za svého pobytu ve *Vidni* se ctitel krále básníků nevyhýbal antigoethovsky laděným literárním kroužkům, např. básničky Eugenie Marie delle Grazie. V životopise Steiner píše, že šlo o místo, kde se pesimismus projevoval ve své bezprostřední životní síle. Přesto se zde sám cítil dobře, protože měl možnost si potvrdit, že člověk musí všechno nazírat z mnoha stran, aby se vyhnul jednostranností. „V době, kdy duch se pro lidské vědomí hroužil do stále větší temnoty, jsem neodmítal božskou duchovnost, ale usiloval razit jí cestu do světa a dovolávat se jí v tomto světě.“ Tak bylo pro duchovního badatele období do 36 let dobrou příležitostí ke cvičení překonávat abstraktní, černobílé myšlení, které mohlo být překážkou nadsmyslového poznání.

V době návštěv u Marie delle Grazie již zrály myšlenky Steinerova stěžejního vědeckého díla *Filosofie svobody*. Do poselství pro svou hostitelku *Příroda a naše ideály* vložil základ tohoto spisu: „Jakým politováníhodným tvorem by člověk byl, kdyby uvnitř svého vnitřního ideálního světa nemohl získat spokojenost, nýbrž kdyby k tomu potřeboval působení přírody?... Za nic nechceme vděčit přírodě, nýbrž za všechno sobě samým!“ *Filosofie svobody* pak vyšla v r. 1894 za výmarského pobytu.

Jako evoluční optimista byl duchovní vědec přesvědčen o neomezených možnostech lidského poznání. Právě tímto spisem se rozhodl vyrovnat s pesimistickou metodou filozofa Immanuela Kanta, která byla příčinou depresivní nálady mnoha tehdejších myslitelů. Kantovu *Kritiku čistého rozumu* četl již jako student, a to tajně během nudného vyučování.

V životopise přiznává, že ve *Filosofii svobody* hledal sílu, která by vedla z mravně lhostejného světa do světa mravních hodnot. Podmínku duchovní cesty člověka spatřoval ve svobodném úsilí o mravní čistotu. Mezi vývojem sil intelektuálních a morálních není shoda, ty první jdou vzestupně, ty druhé se opožďují. *Filosofie svobody* přinesla odpověď na odvěkou touhu lidstva po nalezení pravdy. Proto její autor odmítal všechno nepravdivé myšlení, které odvádí od skutečnosti a ústí do abstrakcí.

Podmínkou i důsledkem vývoje správné cesty k pravdě je vnitřní svoboda člověka: „Co nazýváme dobrem, není to, co člověk dělat má nebo musí, ale co dělat chce ze svobodné vůle.“ Jak velký význam měla pro Steinera idea svobody, potvrzují tato slova: „Svobodo! Ty přátelské, lidské jméno, které v sobě zahrnuješ všechno mravně oblíbené, čeho si mé lidství nejvíce váží, a nečiníš ze mne ničeho služebníka, jež nestanovíš jen zákon, nýbrž vyčkáváš, co moje mravní láska sama pozná jako zákon, protože vůči každému vnucenému zákonu se cítí nesvobodná.“ Takto se s ideou svobody pojil Steinerův etický individualismus: „V každém člověku žije ‚božská duchovnost‘, z níž vychází zcela individuální mravní impulz.“ Svobodný člověk nejedná podle vnějších podnětů, ale vždy dle hlasu svého nitra.